

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ХАРАКТЕРУ ТА МАСШТАБУ ВІЙСЬКОВИХ РУЙНУВАНЬ НА СТАН ГОЛОВНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗОН МІСТ СХОДУ УКРАЇНИ

¹Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

²Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проведено аналіз впливу масштабу та характеру руйнувань на стан головних функціональних зон міст сходу України. Запропоновано модель розробки плану функціонального використання території зруйнованих міст на засадах відновлення.

Ключові слова: планування територій, відновлення територій, руйнування, поводження з відходами, сталий розвиток міст.

Abstract

An analysis of the impact of the scale and nature of destruction on the state of the main functional zones of cities in eastern Ukraine was conducted. A model for developing a plan for the functional use of the territory of destroyed cities on the basis of restoration was proposed.

Keywords: spatial planning, territorial restoration, destruction, waste management, sustainable urban development.

Вступ

Концепція містобудівного розвитку радянського періоду була значною мірою підпорядкована завданням планової економіки. Першочерговою метою був розвиток промисловості. Державні промислові підприємства розвивались екстенсивно – за рахунок наросування потужностей та територій. Директивна економіка дозволяла вирішувати територіальні питання у адміністративному порядку. Інфраструктура міст підпорядковувалась під завдання промислового розвитку та отримувала підлеглий, підпорядкований стан, другорядного значення. Генеральні плани населених пунктів формувались на подібній концепції, що призводило до виникнення проблем та протиріч містобудівного сталого розвитку. Послідовність проектування оновлення чи розробки генерального плану у традиційній постановці наведена на рис.1. Така схема є працюючою для випадку планомірного розвитку за умов, що контрольні показники містобудівної бази прогнозовані та спираються на програми фінансування розвитку містобудівних об'єктів з визначеним фінансуванням.

Основна частина

Для міст, що зазнали руйнувань залежно від масштабу деградації міського середовища, виникає ситуація зі зміною функції та форми – місто втрачає можливостей забезпечити свої основні функції на певному етапі. Відновлення міста визначає – чи спроможне воно поновити своє функціональне значення та відродити зруйнований потенціал. Фактично зберігається територіальна планувальна організація населеного пункту. В умовах скорочення містобудівного потенціалу – промисловість, демографія, сфера послуг, у якості вірогідного варіанту може бути повне чи неповне відновлення містобудівного потенціалу, включно з відповідним повним чи неповним відновленням чисельності населення у порівнянні з довоєнним періодом. [1-3]

Модель розробки плану функціонального використання території зруйнованих міст на засадах відновлення запропонована на рисунку 1.

Людський фактор виступає як основа повоєнного відновлення урбанізованих територій. Базовим принципом повоєнного відновлення урбанізованих територій залишається орієнтація на потреби населення. Містобудівне проектування в умовах відбудови повинне базуватися насамперед на демографічних показниках, зокрема — на фактичній чисельності населення та прогнозах її змін.

Актуальна демографічна ситуація має бути ключовим критерієм при прийнятті рішень щодо доцільності повної або часткової відбудови об'єктів інфраструктури. Частина довоєнної забудови, особливо масштабні об'єкти, можуть виявитися надлишковими в умовах зменшеного попиту та втрати функціонального навантаження.

Між масштабом відновлення міста та активною, дієздатною частиною його населення формується пряма залежність: наявність споживачів перетворень — одна з основних умов доцільності самої відбудови. Водночас, сам процес відновлення міської інфраструктури, повернення основних функцій міста — житлової, економічної, соціальної — стимулює повернення людей та стабілізацію демографічної ситуації.

Таким чином, людський фактор і демографічна динаміка є визначальними для перспектив відновлення міста. Населення в цій моделі набуває суб'єктності: люди стають не лише споживачами, але й активними учасниками

процесу перетворень. Їхня присутність, мотивація і залученість впливають на формування просторових рішень, визначають варіанти містобудівного розвитку та сценарії подальшого функціонування території.

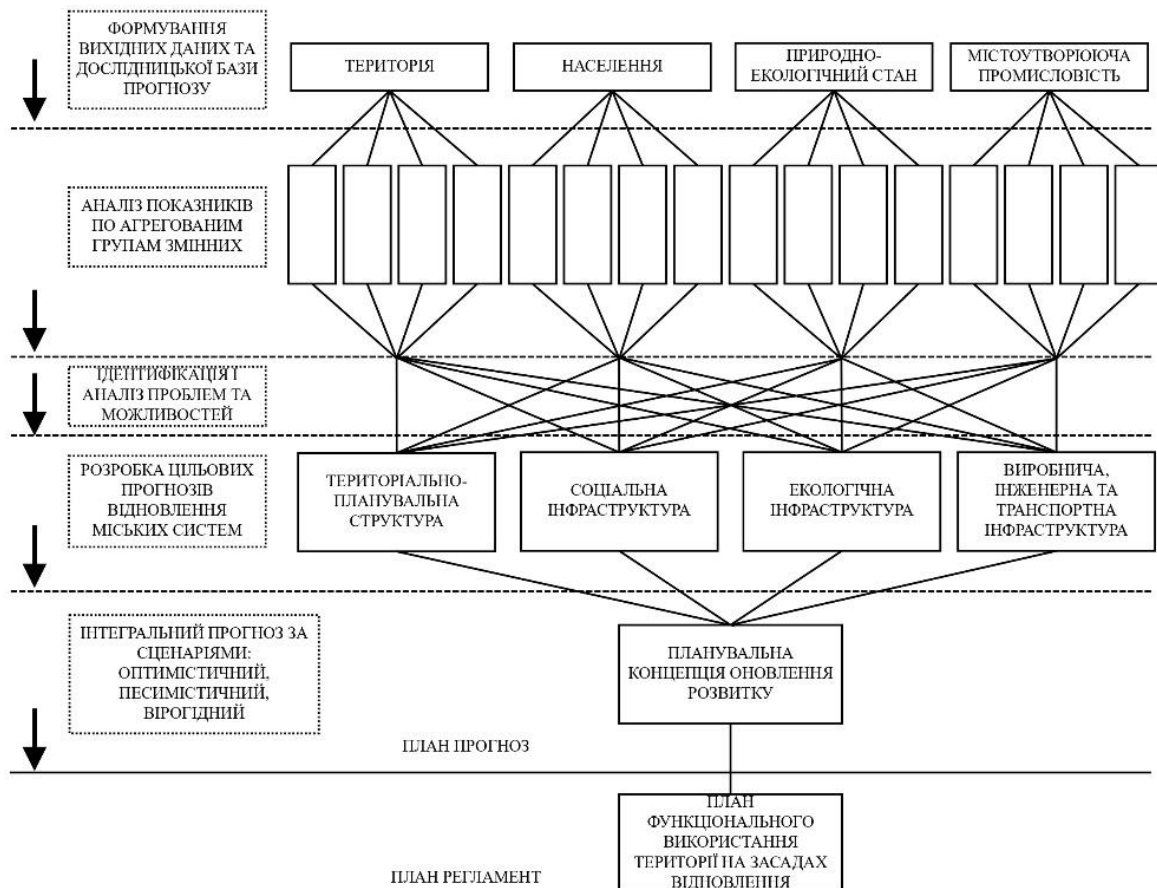

Рис. 1. Модель розробки плану функціонального використання території зруйнованих міст

Проект Закону України «Про засади відновлення України» не містить чітких визначень або варіантів рішень щодо подальшої долі зруйнованих населених пунктів. Зокрема, в документі не передбачено можливість повної або часткової відбудови, ліквідації поселення з подальшою рекультивацією території чи перенесення населеного пункту. Також відсутні чіткі критерії, що дозволяють класифікувати ступінь руйнації, а відповідно — й методи та принципи їх оцінювання, які є необхідними для ухвалення зважених та обґрунтованих рішень про подальший статус території.

У проекті зазначено лише, що відновлення може здійснюватися у двох формах:

- пооб'єктне відновлення — шляхом реалізації окремих проектів;
- комплексне відновлення — через впровадження сукупності взаємопов'язаних проектів.

Таким чином, можна стверджувати, що законодавча база у сфері повоєнного відновлення вже частково сформована, однак її розвиток, деталізація та узгодження залишаються актуальним і відкритим процесом.

Висновки

Людський фактор і демографічна динаміка є визначальними для перспектив відновлення міста.

Законодавча база у сфері повоєнного відновлення вже частково сформована, однак її розвиток, деталізація та узгодження залишаються актуальним і відкритим процесом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Каб. Міністрів України від 27.09.2022 No 1073 : станом на 29 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2022-p#Text> (дата звернення: 22.10.2024).

2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. Київ : KSE Institute, 2024. 39 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf. (дата звернення: 16.10.2024).

3. Шуваєв А. Інструментарій залучення відходів будівництва та зносу до повторного господарського циклу в контексті їх класифікаційних ознак. Грааль науки. 2021. С. 600–605.

Соколенко Костянтин Валерійович – PhD, старший викладач, кафедра будівництва, урбаністики та просторового планування, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, e-mail: sokolenko@snu.edu.ua ORCID:0000-0003-3334-7855

Гігієйшвілі Карло Володимирович – аспірант кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет. E-mail: kshvili@gmail.com ORCID:0009-0003-0464-5308.

Соколенко Валерій Михайлович – к.т.н., доцент, кафедра будівництва, урбаністики та просторового планування, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, e-mail: sokolenko_1@snu.edu.ua ORCID:0000-0002-5073-2694

Швець Віталій Вікторович – к.т.н., доцент, завідувач кафедри будівництва, міського господарства та архітектури, Вінницький національний технічний університет. E-mail: v.shvets@vntu.edu.ua. ORCID: 0000-0002-2748-3685.

Sokolenko Kostiantyn – PhD, Senior Lecturer, Department of Civil Engineering, Urbanism and Spatial Planning, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, e-mail: sokolenko@snu.edu.ua ORCID:0000-0003-3334-7855.

Gigineishvili Karlo – PhD student at the Department of Civil Engineering, Urban Planning and Architecture, Vinnytsia National Technical University. E-mail: kshvili@gmail.com ORCID:0009-0003-0464-5308.

Sokolenko Valerii – PhD in Engineering, Associate Professor, Department of Civil Engineering, Urbanism and Spatial Planning, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, e-mail: sokolenko_1@snu.edu.ua ORCID:0000-0002-5073-2694.

Shvets Vitalii – PhD in Engineering, Associate Professor, Head of the Department of Civil Engineering, Municipal Economy and Architecture, Vinnytsia National Technical University. E-mail: v.shvets@vntu.edu.ua. ORCID: 0000-0002-2748-3685.